

Finalment, la Diputació provincial subvenciona l'excavació de 1846. Julián González de Soto s'encarrega de la primera excavació, de la qual hi ha la memòria, i s'aturen les excavacions el 1847 per manca de fons. La Diputació havia subvencionat la primera excavació a Empúries amb l'objectiu de trobar-hi peces perquè poguessin passar a formar part del museu provincial. Els resultats de l'excavació, oficialment, no van satisfer les expectatives. Seran particulars, una mica més tard, però, els que comprin mitja vessana de terra a Empúries per preservar la descoberta del mosaic del sacrifici d'Ifigènia. En el que suposa una demostració que l'interès per la peça arqueològica era evident, a l'Escala i a Figueres, però que també hi havia el sentit de la preservació de l'obra d'art per a gaudi públic. En aquest punt, s'ajunten personalitats com els Maranges i els Ragner, allà on les institucions, excessivament burocràtiques i jerarquitzades, no arribaven, la perseverança de particulars, alguns no deixaven de ser col·leccionistes no ho oblidem pas, podia fer-hi més.

En definitiva, una obra necessària, útil i erudita, difícil de fer, per entendre la prehistòria de la preservació monumental i arqueològica a la província de Girona, que ha trobat en Lluís Buscató la persona pacient i idònia per entrar a donar les pautes per entendre-la. No és una obra de lectura fàcil, és una obra d'erudició i de matís, en què a les institucions s'hi posen noms i persones que les regeixen. Pel que fa a l'Empordà, hi ha un nucli d'antiquaris interessants a Figueres i l'Escala, i no podem deixar de posar de manifest el polifacètic Gonzá-

lez de Soto, primer director del Col·legi d'Humanitats de Figueres, ara que es compleixen 175 anys de la seva fundació, i primer director d'excavacions a Empúries.

Pere Gifre Ribas

LLIBRETA DE NOTES I CARTES (1838-1846) DE NARCÍS BATLLE, MASOVER DE MONTIRÓ

Xavier Luna-Batlle, Joan Luna i Balaguer, eds.

Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014. Col·lecció Scripta, volum 5. 95 p.

Amb un pròleg de l'historiador Javier Antón i una introducció dels editors Xavier Luna-Batlle i Joan Luna, filòlegs, es presenten 42 cartes escrites pel masover Narcís Batlle de Montiró entre 1838 i 1846, de les quals 35 adreçades al seu amo Francesc Ciurana. La correspondència entre masovers i propietaris és coneguda dels historiadors de l'agricultura i del món rural del segle XIX que han utilitzat abastament en els seus treballs (R. Garrabou, M. Bosch, per exemple). El que no és tan habitual és que el masover disposi d'una llibreta que actua a mena de copiador de cartes, que és el que es transcriu en aquest text. L'habitual és trobar la correspondència en l'arxiu de la família propietària, o que sigui la família propietària la que tingui el copiador de cartes. Així, doncs, aquesta llibreta que conté les cartes del masover de Montiró, avui servades per la seva descendència a Garriguella, és objecte

d'una edició amb criteris filològics, tal com mana la col·lecció «Scripta» que “publica textos catalans antics i contemporanis no literaris d'interès per a l'evolució de la llengua, dels dialectes en particular, i per a la història en les branques més diverses”. Així, doncs, en aquest text, els filòlegs hi trobaran una mostra del català empordanès de Montiró, en el que ve sent una pauta del treball de Xavier Luna, del qual ja tenim algun altre tast en els *Annals*, com l'estudi sobre les vocals àtones i tòniques a l'Empordà publicat en els números 28 (1995) i 29 (1996).

La llibreta comença amb la referència a l'elecció de batlle de Montiró el 1838 i el 1839. Era un fet important, més encara quan el masover havia estat escollit, i calia anotar-ho. Fet habitual en la literatura memorialística de pagès. Després d'aquests assentaments, segueixen les anotacions dels pagaments efectuats, especialment durs a les acaballes de la primera guerra carlina, en què, com passa en les guerres, les autoritats són segrestades per obligar les poblacions a satisfer la contribució de guerra que estaven devent l'any 1838 (“aver estat pres pels carlistes per rahó del poble. Per la omició de no aver complert los pagos jo he agut de sofrir trenta-quatre dias de estar en Bergue pres”, p. 30), i el 1840, “passàran los carlins. Y no troban-me a mia casa me ce'n portaran la dona y bèstia. Però alabat cigue Déu. Però ja ha comparegut la dona, a Déu gràcias”, p. 46). Després, també els pagaments imposats per la reina regent Maria Cristina. Fins aquí es presenta com una llibreta de memòries. A partir d'aquestes anota-

cions, el masover decideix deixar per escrit la correspondència amb el seu amo. Una correspondència que reflecteix una relació que va més enllà d'amo-masover. Narcís Batlle, a banda de masover, o en qualitat de masover, esdevé el representant de l'amo a Montiró. Així trobem que li encarrega vendre arbres i negociar-ho, però també cedir en arrendament a deu anys i un de franc (“un de escombra”, p. 37) terres de closa, o d'una heretat cedida a masoveria a sis quartans de forment la vessana (p. 56 i 58) i negociar-ho, i també buscar compradors per terres de l'amo quan aquest està necessitat de numerari, sense haver pogut trobar ningú que li deixi siscentes lliures al 10%, ni tan sols dels “americanos de la Escala” p. 62. I, fet més habitual, cobrar censos als establerts en terres del mas: el 27 d'agost de 1842, es dol que no van a pagar, “En quant als censos no gàstan prese a banir”, p. 66). És clar que aquesta correspondència havia deixat pòsit, ja que eren tractes i els tractes els calia deixar per escrit per a memòria. Igualment, trobem les notícies habituals en la correspondència entre amo i masover: vendes de cereals, vi o blat de moro al mercat de Figueres. I avisos del preu a què anava la mercaderia. Especialment significativa, en aquests anys, és la collita de vi, sovint venuda en els mesos de primavera a un aiguardenter de Figueres (“Joseph de l'ayguardent de Figueres”, p. 43), però també la de blat de moro. Demanant per colar el vi (carta del 25 d'octubre de 1839), trascolar el mes de març [carta del 6 de març de 1841: “que entrem en la lluna bella ...per quin dia vol enbotar lo vi”, p. 55]), o in-

formant de com va l'anyada (el 15 de maig de 1842, escriu: "tenim una enyada que per ara ba bé, però hem hagut de fer xircular [per eixarcolar] mol", p. 64), de l'inici de la sega o del sembrar o del batre, o d'haver arrencat una closa i fer formiguers ("ja està arrencada temps ha y abuy la comencem de couer", p. 49), i informant de les obres que es porten a terme a la casa. Finalment, també una accidentada tinada, en la qual la manca d'oxigen féu una mala passada a més d'un dels que havien anat a remenar la brisa de la tina, però que posa de manifest la magnitud de la collita.

Un petit llibre que admet moltes lectures. Des de la pràctica de la llengua a pagès a informacions sobre el món rural empordanès vistes des del punt de vista del masover, si bé adreçades i segons interessa al propietari que viu lluny de l'explotació.

Pere Gifre Ribas

**EL CAP DE CREUS AL PRINCIPI DEL
SEGLE XX. CADAQUÉS, EL PORT DE
LA SELVA, SANT BALDIRI, LA VALL DE
SANTA CREU, LA SELVA DE MAR I
ROSES SEGONS LES CONFERÈNCIES
DEL DR. ANTONI BARTOMEUS**

*Arnald Plujà, Enric Prat, Pep Vila i Ernest
Gutiérrez*

Ajuntament de Cadaqués, Ajuntament
del Port de la Selva i Centre Excursionista de Catalunya, 2014. 131 p.

Interessant llibre que ens dona a conèixer i recupera la figura i la persona-